

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 217/2024-7

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla a sudcov Ivana Fiačana (sudca spravodajca) a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľov [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], a [REDACTED], [REDACTED], zastúpených Advokátska kancelária JUDr. Marcel Mašan, s.r.o., Dostojevského 12, Poprad, proti uzneseniu Okresného súdu Poprad sp. zn. 14P/170/2023 z 5. decembra 2023 a uzneseniu Krajského súdu v Prešove sp. zn. 15CoP/84/2023 z 9. januára 2024 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľov a skutkový stav veci

1. Sťažovatelia sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 18. marca 2024 domáhajú vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu a prístup k súdu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), práva na rodinný život a ochranu detí podľa čl. 41 ods. 1 ústavy označenými uzneseniami všeobecných súdov. Sťažovatelia navrhujú napadnuté uznesenia zrušiť a vec vrátiť okresnému súdu na ďalšie konanie.
2. Z ústavnej sťažnosti a napadnutých uznesení vyplýva nasledovný stav veci:
3. Sťažovatelia ako starí rodičia maloletých detí iniciovali 20. novembra 2023 na okresnom súde konanie vo veci úpravy styku s maloletými deťmi. Návrh odôvodnili tým, že v roku 2022 matka maloletých detí, ktorá je dcérou sťažovateľov, prišla spolu s maloletými deťmi z Rakúska na Slovensko, tu zotrvala aj s deťmi do apríla 2023, následne sa na základe rozhodnutia rakúskeho súdu vrátili do krajiny obvyklého pobytu. Odchodom detí bol pravidelný kontakt detí a starých rodičov prerušený. Okresný súd o návrhu sťažovateľov rozhodol uznesením z 5. decembra 2023 tak, že konanie zastavil pre nedostatok právomoci o veci konať. Okresný súd vychádzal z ustanovení § 2 Civilného mimosporového poriadku (ďalej len „CMP“), § 9 a § 161 ods. 1 a 2 Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“) a ustanovenia čl. 7 a čl. 18 nariadenia Rady (EÚ)

2019/1111 z 25. júna 2019 o právomoci a uznávaní a výkone rozhodnutí v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností a o medzinárodných únosoch detí (ďalej len „nariadenie 2019/1111“) a dospel k záveru, že nemá vo veci právomoc. Okresnému súdu bolo z jeho činnosti známe, že obvyklý pobyt maloletých detí je v Rakúsku, aj z návrhu sťažovateľov vyplývalo, že maloleté deti sa na území Slovenskej republiky nenachádzajú. Manželstvo rodičov maloletých detí bolo 14. februára 2023 rozvedené v Rakúsku, konanie o zverenie maloletých detí je rovnako vedené na rakúskom súde a rodičia sa od marca 2023 striedajú v zabezpečení starostlivosti o maloleté deti na území Rakúska. Na základe uvedeného okresný súd konštatoval, že nemá právomoc konať, a konanie vo veci zastavil.

4. Proti rozhodnutiu okresného súdu podali sťažovatelia odvolanie. Argumentovali štátnym občianstvom maloletých detí, ohrozenou možnosťou ako starých rodičov zúčastniť sa súdneho konania pred rakúskym súdom vzhľadom na obmedzenú pohyblivosť, poukazovali na nedobrovoľný odchod maloletých detí zo Slovenska na základe rakúskeho súdneho rozhodnutia a na silné citové puto detí k starým rodičom. Namietali formalistické rozhodnutie okresného súdu s poukazom na čl. 2 ods. 1 CMP, podľa nich bolo potrebné aplikovať čl. 3 a § 112 CMP a nariadenie 2019/1111.

5. Krajský súd uznesením z 9. januára 2024 rozhodol tak, že uznesenie okresného súdu potvrdil.

6. Krajský súd poukázal na čl. 3 a čl. 27 Dohovoru OSN o právach dieťaťa, čl. 7 nariadenia 2019/1111 a čl. 8 ods. 1 a 2 nariadenia Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, vo veciach rozvodu, rozluky alebo anulovania manželstva (ďalej len „nariadenie 2201/2003“). Konštatoval, že podstatnú skutočnosť pre konanie, t. j. otázku právomoci súdu, založenú na obvyklom pobyte maloletých detí vyriešil rakúsky súd, ktorý rozhodol o navrátení maloletých detí na územie Rakúska. Od uzatvorenia manželstva, t. j. od 9. februára 2019 rodičia maloletých detí bývali v Rakúsku, po narodení s nimi bývali aj ich deti, pričom ich návrat na Slovensko v roku 2022 bol vyhodnotený ako dočasný, časovo obmedzený. Krajský súd uviedol, že ak slovenský súd nemá právomoc konať vo veci starostlivosti súdu o maloleté deti, nemôže rozhodovať ani vo veci úpravy styku maloletých detí s blízkymi osobami. V situácii, keď nebude stretávanie sa starých rodičov s ich vnúčatami – maloletými deťmi realizované štandardným spôsobom na základe dohody s rodičmi, možnosť podania návrhu na úpravu tohto styku súdnym rozhodnutím súdom členského štátu Európskej únie zahŕňa všetky prvky ochrany práv účastníkov vrátane práva domôcť sa svojho nároku na súde v riadnom súdnom konaní, v danom prípade napríklad vypočutím účastníka prostredníctvom dožiadaného súdu v Slovenskej republike. Krajský súd napadnuté uznesenie okresného súdu v celom rozsahu ako vecne správne potvrdil.

II.

Argumentácia sťažovateľov

7. Proti napadnutému uzneseniu krajského súdu podali sťažovatelia túto ústavnú sťažnosť, v ktorej argumentujú:

a) sudy nebrali zreteľ na osobitné okolnosti prípadu, najmä zdravotné ťažkosti sťažovateľa, ktoré mu bránia cestovať, finančnú záťaž sťažovateľov pri uplatnení si práv na súde v Rakúsku vrátane zabezpečenia potrebného právneho zastúpenia. Podľa ich názoru rozhodnutia súdov odporujú

najlepšiemu záujmu detí, poukazujú na väzbu maloletých detí k sťažovateľom. Tieto skutočnosti súdy podľa sťažovateľov vôbec nebrali do úvahy, čím im zmarili možnosť súdnej ochrany, ako aj ochrany dieťaťa a rodiny;

b) podľa sťažovateľov sa odvolací súd nevysporiadal s ich argumentáciou, keď poukazovali na potrebu aplikácie čl. 2 ods. 1 CMP, aby pri posudzovaní veci boli aplikované aj právne princípy so zreteľom na chránené hodnoty. Zdôraznili že vzhľadom na okolnosti ide o špecifickú situáciu, keď je ohrozené právo osoby na prístup k súdu a na súdnu ochranu a podľa nich bolo potrebné aplikovať čl. 3 a § 112 ods. 3 CMP. Zároveň zdôraznili, že nariadenie 2019/1111 v čl. 12 pripúšťa možnosť, aby v predmetnej veci konal aj iný ako oprávnený súd.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

8. Súčasťou základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy je aj právo na prístup k súdu. Slovenská republika, ako aj všetky jej orgány verejnej moci majú pozitívny záväzok aktívnym spôsobom zabezpečiť, aby práva a slobody garantované jej právnym poriadkom neboli oprávneným subjektom pod jej jurisdikciou len formálne garantované, ale aby tieto práva a slobody boli „prakticky a efektívne“ dosiahnuteľné. Právo na prístup k súdu je nevyhnutnou, imanentnou súčasťou práva na spravodlivý proces a tvorí jeho esenciálny prvok (III. ÚS 875/2016 a rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Golder proti Spojenému kráľovstvu z 21. 2. 1975, sťažnosť č. 4451/70, body 35 a 36) (napr. I. ÚS 498/2023).

9. Pri posúdení toho, či rozhodovanie vnútroštátnych súdov je zaťažené prílišným či nadmerným formalizmom, je nevyhnutné prihliadať na všetky okolnosti konkrétneho prípadu, pričom k porušeniu práva na prístup k súdu dôjde v prípade, že stanovené pravidlo prestane slúžiť cieľu právnej istoty a riadnemu výkonu spravodlivosti a stane sa z neho bariéra znemožňujúca strane sporu prejednať jej spor meritórne pred príslušným súdom (rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Kart proti Turecku, sťažnosť č. 8917/05, rozsudok Veľkej komory z 3. 12. 2009, bod 79 in fine).

10. K namietanému porušeniu základných práv uznesením okresného súdu ústavný súd poukazuje na princíp subsidiarity podľa čl. 127 ods. 1 ústavy, z ktorého vyplýva, že právomoc ústavného súdu je daná iba vtedy, ak o ochrane základných práv a slobôd nerozhoduje iný súd. Ústavný súd preto konštatuje, že nemá právomoc preskúmať uznesenie okresného súdu, keďže ho už preskúmal na základe odvolania krajský súd, ktorý bol oprávnený a zároveň povinný poskytnúť ochranu základným právam sťažovateľov. Z uvedeného dôvodu ústavný súd ústavnú sťažnosť v časti smerujúcej proti uzneseniu okresného súdu odmietol podľa § 56 ods. 2 písm. a) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) pre nedostatok právomoci na jej prerokovanie.

11. Z namietaného uznesenia krajského súdu vyplýva, že krajský súd považoval za vecne správny postup okresného súdu, ktorý pred začatím konania preskúmal splnenie procesných podmienok. Všeobecné súdy poukázali na relevantnú právnu úpravu, predovšetkým čl. 7 nariadenia 2019/1111 a čl. 8 nariadenia 2201/2003, ktoré jednoznačne definujú, že súdy členského štátu majú právomoc vo veciach rodičovských práv a povinností k dieťaťu, ktoré má obvyklý pobyt v členskom štáte

v čase začatia konania. Krajský súd v tomto smere zdôraznil, že v rodinnoprávných veciach je potrebné skúmať obvyklý pobyt dieťaťa s tým, že je v najlepšom záujme maloletého dieťaťa, aby vo veci rozhodovali súdy, v ktorých obvode sa maloleté dieťa zdržuje, čo je v okolnostiach veci rakúsky súd. Krajský súd zohľadnil rozhodné skutkové okolnosti a konštatoval, že slovenský súd nemá právomoc konať vo veci starostlivosti súdu o maloleté deti, rovnako nemôže rozhodovať ani vo veci úpravy styku maloletých s blízkymi osobami.

12. Ústavný súd poznamenáva, že účelom samotného konania o nariadenie návratu dieťaťa neoprávnené premiestneného z miesta jeho obvyklého pobytu je zabezpečiť, aby o deťoch rozhodovali súdy štátu ich obvyklého pobytu. Vzhľadom na uvedené patrí potom súdu konkrétneho členského štátu aj právomoc konať a rozhodovať o ďalších rodinnoprávných veciach vrátane upravenia styku dieťaťa aj s blízkymi osobami, ak je to potrebné v záujme maloletého dieťaťa a vyžadujú to pomery v rodine.

13. Sťažovatelia argumentujú čl. 12 nariadenia 2019/1111, podľa ktorého za výnimočných okolností môže súd členského štátu, ktorý má právomoc vo veci samej, na návrh účastníka alebo bez návrhu, ak sa domnieva, že súd iného členského štátu, ku ktorému má dieťa osobitnú väzbu, je vo vhodnejšej situácii, aby posúdil najlepší záujem dieťaťa v danom konkrétnom prípade, prerušiť konanie alebo jeho určitú časť a požiadať súd iného členského štátu, aby prevzal právomoc na niektoré v čl. 12 nariadenia vymedzené úkony. V tejto súvislosti je potrebné dodať, že aplikácia tohto ustanovenia je možná až v situácii, keď konanie na súde, ktorý má právomoc vo veci konať, už reálne prebieha, teda toto ustanovenie nedáva sťažovateľom právo iniciovať konanie na akomkoľvek inom súde, sledujúc ich vlastný záujem.

14. Z odôvodnenia napadnutého uznesenia krajského súdu v spojení s uznesením okresného súdu vyplýva právna argumentácia, v ktorej konajúce všeobecné súdy objasnili sťažovateľom dôvody, pre ktoré súdy Slovenskej republiky vo veci nemohli konať z dôvodu nedostatku svojej právomoci. Všeobecné súdy poskytli sťažovateľom primeranú odpoveď na ich námietky, jasne a zrozumiteľne dali odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany. V okolnostiach veci skutočnosť, že konajúce súdy sa riadili procesnými pravidlami zakladajúcimi právomoc súdov iného členského štátu, nemôže znamenať porušenie základného práva na prístup súdu, práva na spravodlivé súdne konanie ani práva na rodinný život. Sťažovatelia sa len musia domáhať svojich práv na príslušnom súde iného členského štátu. Odôvodnenie rozhodnutia krajského súdu je zrozumiteľné, konzistentné, logické a vychádza z ústavne akceptovateľného výkladu a aplikácie príslušných ustanovení.

15. Námietky sťažovateľov v ústavnej sťažnosti (ktoré v zásade uplatnili aj v odvolaní) takto neboli v súhrne spôsobilé spochybniť ústavnú udržateľnosť napadnutého uznesenia krajského súdu. Na tomto základe ústavný súd podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde ústavnú sťažnosť odmietol ako zjavne neopodstatnenú.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 18. apríla 2024

Robert Šorl
predseda senátu